

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / P. Groenenberg

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **597**
P. Groenenberg
Zingen over Sion

MEDITATIEF **601**
K. Folkersma
Gemeenschap met Christus
door het Woord

WANDELEN MET GOD **602**
O.W. Bouwsma
Zo voel ik het

OPVOEDING EN
ONDERWIJS **604**
A.B. Dijkstra
Gereformeerd onderwijs
in verandering 1

DIACONAAT **608**
J. Lenting
Meer daad bij het woord

LIED VAN DE WEEK **613**
A. de Heer-de Jong
Lied 341: 'Gij hebt uw woord
gegeven'

SYNODE-IMPRESSIES **615**
H. Veldman
De synode bezicht zich voor
zij begint

en verder...

Boekbesprekingen van
W.M. Bakker, H. Veldman
en C.J. Smelik

Uit de Kerken

ZINGEN OVER SION

Preek voor de opening van de synode

Zingen over Sion?

Vandaag: zingen over de kerk?

Is dat niet waf overdreven?

Is daar wel reden voor?

Valt het in de kerk niet zwaar tegen?

*Waar het eigenlijk allemaal mooi en zuiver moet
zijn, daar is het vaak vol met menselijke zieligheden
en zonde en liefdeloosheid.*

Morgen wordt de synode geopend.

Op de agenda staan zaken die je niet blij maken.

Ik denk aan een rapport over echtscheiding.

Ik denk aan een rapport over seksueel misbruik in pastoraat. Bovendien: uit de kerkelijke pers en uit diverse revisieverzoeken blijkt dat veel kerkleden veront- rust zijn over bepaalde ontwikkelingen in de kerk.

Ontwikkelingen onder andere met betrekking tot het liedboek, de eredienst, de kwestie van de zondag en de zaak van de kerkelijke eenheid.

Er is nog veel meer te noemen, maar alleen deze zaken al geven

aan dat zingen over de kerk een zingen kan zijn met een grote brok in je keel.

Broeders en zusters, zingen over Sion?

Kan dat?

Wilt u dat?

Wilt u niet alleen *in* de kerk zingen, maar ook *over* de kerk?

Psalm 48 is een psalm die ons aan het zingen wil krijgen over de gemeente.

De dichter neemt ons mee naar Jeruzalem om die stad te bewonderen.

Hij geeft als het ware een rondleiding door de stad.

Schitterend in het zonlicht; hoog

en indrukwekkend; cii onneembare stad.

Prachtig.

Daar moet je wel over zingen.

Alleen: niet zomaar.

Want in Psalm 48 wordt het Sion van God bezongen vanwege de God van Sion.

God zelf is het die door zijn aanwezigheid ervoor zorgt dat Sion mooi is en onaantastbaar.

De God van Sion wordt bezongen.

Kijk maar naar het begin van de psalm: Groot is de Here en hoog te loven.

We gaan vanavond in deze bidstond zingen over Hem die woont

bij zijn volk in Jeruzalem.

We gaan zingen over Hem die vandaag woont in zijn gemeente die pijler en fundament is van de waarheid..

Dat zingen over God mag ook de arbeid van de komende generale synode bepalen.

Dan mochten veel zaken besproken worden.

Niet altijd zal daar eenstemmigheid zijn.

Maar we blijven samen zingen over God die het leven van de kerk en van zijn kinderen leidt. We houden het vast - en dat geldt voor u persoonlijk; voor de leden van de synode: voor de gemeenten -, we houden het vast: deze God - groot is Hij - wil wonen in de gemeente die van Hem zingt en die door Hem vaste grond onder de voeten heeft.

Ik vat als volgt samen:

Groot is de Here en hoog te prijzen, want

1. in Hem hebben we vastheid
2. in Hem hebben we veiligheid

Vastheid in God

Psalm 48: naar alle waarschijnlijkheid gezongen tijdens één van de grote feesten in Jeruzalem.

Tijdens die feesten is Jeruzalem vol met mensen die overal vandaan komen.

Ze komen naar de stad van God om God te loven in zijn tempel.

Daar woont God immers.

Het zijn in Jeruzalem is voor de Israëliet iets geweldigs.

In een andere psalm. Psalm 84, worden zelfs mussen gefeliciteerd die elke dag rond de tempel vliegen.

Uit Psalm 48 zelf blijkt dat de psalm niet name gezongen wordt door mensen die van buiten Jeruzalem komen.

Ik wijs u op vers 9.

Daar zeggen de toeristen dat ze

RU met eigen ogen zien wat ze eerder gehoord hebben uit verhalen.

Ze hebben horen vertellen over de onaantastbaarheid en de schoonheid van Jeruzalem. Nu zien ze het met eigen ogen. En ze zingen!

ik wijs u ook op vers 13 en 14. Feestgangers worden opgeroepen in Jeruzalem te gaan wandelen en goed te kijken naar de schoonheid en kracht van de stad. Ze moeten vooral letten op de poorten en de paleizen. Zoiets kun je alleen zeggen tegen toeristen.

Jeruzalem, de stad van God.

Een mooie stad.

Een veilige stad.

Kijk goed.

Volg de aangegeven route en je zult ontdekken de poorten en de voormuur en de paleizen.

En dan verwacht je aan het eind van de psalm: mensen. vertelt het verder hoe mooi en sterk Jeruzalem is; vertelt het voort hoe die stad erbij ligt.

Maas zo eindigt de psalm niet. De toeristen worden niet opgeroepen om aan de volgende geslachten te vertellen, hoe de stad van God is. maar hoe God is. Vertelt het: zo is God, onze God. Eigenlijk staat er: hier is God.

Een uitroep van jubel.

Ze zien de stad.

En de poorten.

De paleizen en de tempel.

Ze zijn onder de indruk.

En dan zingen ze: zo is God.

De grootheid van God wordt bezongen.

En die God is niet alleen de God van de Jeruzalemmers alleen, maar Hij is onze God.

Waar je ook woont, in Jeruzalem of elders in het land van Juda, de God die in Jeruzalem woont, is onze God.

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
PROF. DR. B. KAMPHUIS

OVERIGERELECTIELEDEN:

DR. E.A. DE BOER.

DRS. A.L. Th. DE BRUIJNE,

DRS. I.D. HAARSMA, DRS. P. HOUTMAN,

DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES,

J. WESTERT.

MEDEWERKERS

J.D. BAAS, DRS. E. BRINK,

J.M. DE JONG,

DRS. C. HOKSBERGEN,

DRS. A.S. VAN DER LUGT,

DR. J. SMELIK, DRS. H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT

H. PRINS, Meutenbeldlaan 159, 7602 XK Arnhem, tel. 0546-870843, E-mail: reformatie@wxs.nl

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen

UITGEVER:

Print Media bv, Bedum Technische Realisatie
Scholma Druk bv, Bedum.

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7, 9480 AA Bedum.

Telefoon: 050 - 3013636 Fax: 050 - 3012732

(o.v.v. Reformatie)

E-mail: reformatie@scholma.nl

Aanlevering advertenties in overleg

ING Bank: 66.30 92 620

ABONNEMENT

€ 47,- per jaar Studenten € 35,- per jaar (binnenland), € 92,50,- per jaar (buitenland)

Opzegging dient 1 maand voor het verstrijken van het lopende jaar te geschieden

Losse nummers € 1.20 (incl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946

ADVERTENTIES:

Prijs: € 0.45 per mm. Contracttarief op aanvraag

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen

ISSN 0165-5191

Grootheid en trouw

Hier is God.

Hier wordt God zichtbaar in zijn grootheid en trouw.

Hier wordt zichtbaar bij de tempel en hij de paleizen dat God goedertieren is (vers 10) en dat Hij gerechtigheid doet (vers 11). Als je die God liefhebt, heb je vastheid.

Want Gods goedertierenheid en gerechtigheid vormen de basis van je leven.

Dat is: zijn liefde en meeleven en eerlijkheid.

Daarmee omringt Hij je elke dag.

Die houden ook nooit op.

Elke morgen zijn ze nieuw.

Broeders en zusters, dat laat de geschiedenis ook zien.

Gods trouw is er altijd geweest.

En zijn liefde.

Hij heeft steeds zijn volk bewaard. Hij bracht zijn volk van Jeruzalem naar Betlehem.

In Betlehem, de stad van herder David, wordt Jezus geboren; de grote Koning, die Koning gaat worden in het Jeruzalem dat boven is.

God is trouw.

Hij heeft die trouw getoond in de geschiedenis van Sion: van de gemeente.

Hij bewaarde die gemeente bij zijn trouw en goedertierenheid en gerechtigheid.

Door vele kerkreformaties heen.

Naar zijn belofte blijft Hij dat doen.

Wat de dichter van Psalm 48 zegt van God, mogen wij nazeggen: God is trouw eeuwig en altoos. Hij blijft altijd Dezelfde.

Wij weten niet wat de toekomst brengt. Maar God verandert niet. Daarom mogen we altijd bouwen op de vaste grond van Gods beloften en van Gods verbond.

En dat is iets moois voor ons allemaal.

In het leven met z'n moeite en verdriet.

Ook voor de broeders die afgevaardigd zijn naar de synode.

Zij zullen tegen het vele werk op zien.

Zij weten dat veel kerkleden kijken naai. de synode: wat zal ze gaan 'besluiten'?

En natuurlijk hebben die afgevaardigden een grote verantwoordelijkheid, maar als ze bezig zijn en besluiten nemen op de vaste grond van Gods beloften en van Gods verbond, is het goed: heilzaam.

Broeders en zusters, maak Gods trouw nooit los van Sion.

In Psalm 48 worden Gods trouw en goedertierenheid verbonden met Sion.

Kijkt naar de gemeente van de Here Jezus Christus en naar het werk dat God doet en zegt het dan uit: groot is de Here en hoog te prijzen.

Dat geeft ook de verantwoordelijkheid aan.

De gemeente en de leden van de gemeente en de kerken samen vergaderd in de generale synode moeten zo bezig zijn. dat mensen niet zeggen: kijk eens, hoe goed of slecht zij het hebben gedaan, maar dat ze zingen: kijk eens, zo is hun God.

Hei loflied op Sion is en blijft het loflied op de God van Sion.

Broeders en zusters, zo is uw God.

Hoe?

Onveranderlijk van trouw, voor altoos en immer. Laat dat geloof uw werk, broeders, bepalen.

Laat dat u stimuleren trouw te zijn. Besef dat ook deze synode een synode onderweg is. Onderweg naar het volmaakte Sion.

Beseft, broeders en zusters, dat u bruiloftsgangers bent.

Houdt als bruiloftsgangers de God van Sion vast en houdt Sion vast.

Onderscheidt beide wel, maar scheidt ze niet.

Weest levende stenen van het aardse Sion, die de God van Sion kan gebruiken voor de bouw en de afbouw van zijn huis.

Veiligheid in God

In de tweede plaats zien we dat Sion veiligheid biedt vanwege het feit dat God in haar woont.

De veiligheid van Sion is te zien.

Vers 13: trekt rondom Sion en

kijk goed naar haar torens; en

naar haar voormuur.

Torens en voorinuur duiden op veiligheid.

Torens dienen ervoor dat je de vijand al van verre ziet aankomen.

Sion: een veilige stad.

Vanwege haar God.

Nee, dat is geen automatisme.

De inwoners van de stad moeten het van God verwachten.

Bij ontrouw is God ook trouw.

Trouw aan zijn verbond.

Dan maakt Hij zijn dreiging waar.

Dan hield Sion geen veiligheid meer. Maar voor wie op de Here vertrouwt, geldt dat hij of zij veilig mag schuilen bij God.

God zal ieder die bij Hem schuilt, beschermen tegen de macht van de dood.

Dat zegt het slot van Psalm 48.

In onze vertaling staat: 'Tot de dood toe zal Hij ons geleiden'.

De slotzin van vers 15 geeft veel exegetische problemen waarmee ik u niet vermoei.

'Tot de dood toe zal Hij ons geleiden'. Dat betekent niet dat God ons persoonlijk voorgaat tot op het moment dat we sterven.

Dat is op zichzelf wel waar, maar dat wordt niet bedoeld in Psalm 48.

Het werkwoord 'geleiden' kan duiden op het werk van een herder die zijn kudde leidt en op datgene wat een legeraanvoerder doet: hij gaat zijn leger voor: hij voert zijn leger aan.
Ik kies voor die laatste betekenis.

God gaat zijn leger voor niet 'tot' de dood, maar 'tegen' de dood.

Hij gaat ons voor in de strijd tegen de machten van dood en verderf.

Dood en verderf worden gezaaid door vijanden die Sion klein willen krijgen.

Maar zolang God er woont, zal het die vijanden niet lukken.
God gaat **zijn** Sionsleger voor tegen **die** vijanden.

Broeders en zusters, zo is uw God.

In Christus kwam Hij naar u toe. Door Christus is de naam van God vandaag een sterke toren. Hij alleen biedt bescherming tegen vernietigende krachten die ook vandaag Sion klein willen krijgen.

Vernietigende krachten die bezig zijn het fundament van de kerk te ondergraven.

Vernietigende krachten die zichtbaar worden in Schriftkritiek en Woordverlating.

Trouw zijn en blijven

Het werk van de komende synode is veelomvattend.

Maar het **zal** zaak zijn door de kracht van Gods Geest de wacht te betrekken bij het Woord van God. Om trouw te zijn en te blijven.

Trouw betekent niet: gehoorzaam zijn aan de traditie.

Trouw betekent evenmin: gehoorzaam zijn aan vernieuwingsdrang.

Trouw betekent niet: gehoorzaam zijn aan iets dat daar tussenin zit.

Nee, trouw betekent: gehoorzaam

zijn aan het Woord van God en je richten op de God van het Woord.

Als die trouw wordt betoond, blijft het Nieuwtestamentisch Sion woonplaats van God. Alleen dan biedt het voor u allen een veilig onderkomen.

Mensen voelen andere zaken soms als veilige torens.

Dat geldt **ook** voor kerkleden. Er zijn er die de traditie zien als een veilige toren.

Dan mag **er** niets veranderen. Weer anderen zien de vernieuwing als een sterke toren. Dan moet alles op z'n kop.

Laat ons voor ogen houden - dat geldt ook voor de leden van de synode - dat alleen een Sion dat gebouwd is op het vaste fundament, veiligheid biedt. Want in dat Sion wil God wonen.

Dat betekent concreet dat een synode die besluiten neemt, voor ogen moet staan dat door zo'n besluit de gemeenten blijven op het gelegde fundament. Besluiten moeten de torens niet afbreken en mogen niet zorgen voor een gal in de voormuur.

Broeders en zusters gaat achter God aan. Hij gaat u voor in uw strijd tegen de duivel.

Als u achter Hem aangaat, vecht u zich naar de overwinning toe. Omdat Hij heeft overwonnen.

Broeders afgevaardigden, volgt God die u voorgaat in uw gevecht tegen allerlei krachten die de kerk willen afbreken. Volgt Hem, als u beraadslaagt en besluit.

Wc bidden zo meteen om wijsheid voor u.

Bijbelse wijsheid die u in staat stelt besluiten te nemen die ten doel hebben de eer van Gods naam en de veiligheid van de kerk.

Zo volgt u uw **God** in zijn gevecht tegen afbrekende krachten.

Zo volgt u God die op weg is naar het hemelse Sion. Daar zal geen dood en bederf meer zijn.

Wc zijn op weg. Als bruiloftsgangers.

Laat uw en jouw en mijn Teven uitstralen de rust die de torens en de voormuur van Sion uitstraalden: rust en veiligheid.

Veiligheid en rust. Temidden van een wereld vol onveiligheid en onrust. Door Hem, onze God en Vader.

Broeders en zusters, zo is God, onze God. Zo is **uw** God, broeders afgevaardigden. Ik wil tot uw bemoediging, broeders, eindigen met **wat** ik persoonlijk heb ervaren.

Ik heb twee synodes mogen meemaken.

Ik heb niet meegemaakt dat alle besluiten met eenparigheid van stemmen zijn genomen.

Aan de stemming over voorstellen ging een indringende en soms heftige discussie vooraf.

Ook op de synode van Zuidhorn zal het niet allemaal kookkeks-eenzang zijn.

Maar ik heb altijd sterk ervaren hoe verrijkend en bemoedigend het is daarna **samen** - afgevaardigden die voor en die tegen stemden -, om daarna **samen** te merken dat het geloof in die grote en goede God samenbindt.

Want na de besluitvorming zeg je en zing je eenparig, in diverse varianten: zo is God, **onze** God; groot en hoog te loven.

Tot in de eeuw van de eeuwen.

Ds. P. Groenenberg is predikant van de Gereformeerde Kerk te Ermelo en werd gekozen tot preses van de Synode van Zuidhorn

GEMEENSCHAP MET CHRISTUS DOOR HET WOORD

K. Folkersma

*Indien gij in Mij blijft, gelijk Mijn woorden
in u blijven, ...Joh. 5 : 1 - 11*

Christus, de ware Wijnstok

Christus is de ware Wijnstok. De gelovigen zijn de ranken. Zij vormen met Hem een plant, maar Hij is de Wijnstok, zij zijn de ranken. Zij hebben het leven niet in zichzelf. Dat heeft Christus alleen. Hij is HET LEVEN. Zij hebben het leven alleen, als zij in Hem blijven, zoals de ranken in de wijnstok. Alleen door de levende hand met Hem. Daarom is er die klemmende oproep: **BLIJFT** in Mij!

Zonder Mij kunt gij niets doen

Christus heeft door Zijn Woord de band tussen Hem en de zijnen gelegd. En toen zij dat Woord gelovig aanvaardden, toen hadden ze in Hem eeuwig leven. Toen waren ze uit de dood overgegaan in het leven!

Maar dat is niet iets van één ogenblik. Dat is niet een moment waarop het eens voor altijd gebeurt. Het is niet: eenmaal bekeerd en dan automatisch voor altijd behouden.

Nee, telkens weer, op allerlei manieren, bindt de Here de zijnen hier op het hart, dat zij in Hem moeten **BLIJVEN!** Nooit kunnen ze zonder Christus. los van Hem.

In Christus blijven

In Christus blijven, dat is niets anders dan dat Zijn woorden in ons blijven! In Hem blijven, dat doen we, als we Hem liefhebben en vertrouwen, als we Zijn woorden en Zijn geboden bewaren. En Hem blijven, dat is **LUISTEREN** naar Zijn stem, aan alle kanten

openstaan voor Zijn Woord. Ontvankelijk voor wat Hij te zeggen heeft.

Christus heeft de band gelegd door Zijn Woord. Door Zijn belofte, die vraagt om geloof. En zo alleen wordt de band ook bewaard door Zijn Woord te bewaren in geloof. Door teel liet leven te laten voeden door Zijn Woord en door het **door** Zijn Woord te laten bepalen en beheersen.

Dat is: blijven in Hem.

Christus' blijdschap in ons

Geworteld in de liefde van Christus, zullen de gelovigen Zijn geboden bewaren. Christus wil dat de blijdschap die Hij heeft in de geboden van de Vader, ook ons hart vervult en ons leven beheerst. Zo wil Hij woning maken in ons hart. Ef. 3 : 17.

Zo is het: Hij in ons en wij in Hem, door **Zijn** Woord te bewaren en Zijn geboden te doen. Hem kennen is Zijn geboden bewaren. In Hem blijven is: zo wandelen, als Hij gewandeld heeft, 1 Joh. 2 : 3 - 6.

Ja, dit is de liefde Gods, dat wij Zijn geboden bewaren. En Zijn geboden zijn niet zwaar, want al wat uit God geboren is overwint de wereld. En wij overwinnen de wereld door het geloof in Jezus, de Zoon van God, 1 Joh. 5 : 3-5.

Het Woord als snoeimes

In Christus blijven gelijk Hij in ons, dat betekent veel vrucht dragen. Daar is het Hem om begonnen. Daarvoor snoeit de Wijn-gaardenier met het snoeimes de

meditatief

goede ranken. Al het overvloedige, al het hinderlijke, dat het dragen van vrucht in de weg staat, dat moet bij hen weg.

In Christus blijven, dat houdt dan ook in: de Vader met Zijn snoeimes Zijn gang in ons leven laten gaan. hoe pijnlijk dat ook kan wezen.

Christus zegt tot Zijn discipelen: gij zijt rein, dat is: gij zijt al gesnoeid, dankzij het Woord dat Ik tot u gesproken heb.

Mei het Woord hanteert Hij het snoeimes. Daarmee reinigt Hij ons leven. Daarmee wil Hij wegdooien wat schadelijk is voor ons leven als rank in Hem de Wijnstok. En dan vraagt Hij, dat wij ons daar niet tegen verzetten; dat wij wat hindert is voor het leven en vrucht dragen **uit** Hem, niet vasthouden.

Vreugde in de verheerlijking van de Vader

De overvloedige vrucht is tot eer van de wijnstok en nog meer tot eer van de wijngaardenier. Zo wil Christus dat de Vader verheerlijkt wordt, doordat Zijn woord rijke vrucht in ons leven draagt. Daarin heeft Christus blijdschap. Dat is Zijn vreugde.

Als dat ook onze vreugde is, dan zijn we echt discipelen van Hem. Geworteld in Zijn liefde, door Zijn geboden te bewaren en Zijn woorden in te drinken, kennen we dan de volle vreugde, die Christus Zelf beleeft.

*Ds. K. Folkersma is predikant van de
Gereformeerde Kerk te Spakenburg-
Noord*

Wandelen met God

Ik wilde wel dat **ik** de hand van God eens op mijn schouders voelde... Hij weef niet half hoe nodig ik dat heb. Zijn nabijheid zo te ervaren... Vraag ik teveel? Ik ben zijn kind toch en dan heb je dat toch nodig?

Hel gaat er vaak niet eens om dat mensen er niet voor zouden willen gaan. Voor God, voor het geloof in Hem. Het ril 'em ook helemaal niet in hun godse wil. Maar je kunt met je verstand de dingen op een rij hebben; veel voor God en mensen doen ... en toch lijkt God soms zo eindeloos ver weg. Je kunt het hebben onder een preek, of als je aan het lezen bent: is het nu werkelijk allemaal waar wat ik hoor? Wat ik zeg? Want zoveel dingen die God belooft in de Bijbel ervaar je nogal eens niet. Veel mensen leven daar gewoon mee: het is niet anders. Voor hen is dat genoeg. Maar anderen blijven vragen: waar is de zekerheid van zijn nabijheid? Mijn verbondenheid met God? Wat ervaar ik van zijn koninkrijk in mijn leven.... En wat je ook zegt in dergelijke situaties: het kan allemaal waar zijn, maar zo voel ik het niet.. ik wilde dat ik het kon geloven.

In de tijd van de verschijningen van Jezus op en na Pasen lees je nergens dat Jezus met verwijten komt als zijn leerlingen het niet kunnen geloven. Het is immers ook te mooi om waar te zijn? Te merkwaardig ook? Jezus spreekt ze moed in! Schitterend is dat! Bemoedigend!
En als Elia – je leest het in het

Oude Testament – depressief wordt vanwege de druk die op hem werd uitgeoefend, is God bewogen om hem. I-Tij schrijft zijn knecht niet af.

Er zijn dus dingen, die bij ieder mens verschillend kunnen zijn, maar die wel uitkomen op dat punt: hoe weet ik het nou zeker, want ik voel het anders...

Als je naar Jeremia kijkt kun je het bijna met hem meevolen. Als je in opdracht van God dergelijke profetieën van onheil moet brengen, roep je ook om woede van mensen. En je moet er eens opletten hoe diep dat de man raakt! Op een gegeven moment betreurt hij het zelfs dat hij ooit geboren is. Over depressief gesproken! En dat vanwege God! En toch zegt hij later dat God hem overreed heeft (20:7). En dat hij zich heeft laten overreden.

Je kunt een heleboel psychologie op Jeremia en Elia, op de discipelen loslaten. Maar wat je ziet gebeuren is dat er op de een of andere manier dieper wordt doorgestoten in hun levens. Want eerlijk is eerlijk, we snappen hen heel goed, die leerlingen van toen. Die profeten in hun verzet en moedeloosheid. Het was een ellende-baan, om zo profeet te moeten zijn. Maar wat gebeurde

er nou eigenlijk dat ze toch weer op de voeten van hun geloof terecht kwamen? Was het tenslotte niet dit: dat ze weer die combinatie gingen leggen tussen geloof en vertrouwen?

En vertrouwen is lastig. Soms wil je dat niet. Of je kunt het niet. Want je hebt je teleurstellingen. Je schaamte, je angst. Wat wil God van mij en hoe spring ik dan in dat diepe water van geloof en vertrouwen? Je hebt je verstand en het klopt allemaal niet. Je bent een verstandsmens... wat wil je? Ervaren, voelen is dan toch al moeilijk.

En zo zijn er een heleboel oorzaken voor aan te wijzen dat in veel twijfel eigenlijk veel is van niet kunnen vertrouwen.

Stel je voor dat er in jouw leven zo'n hlokkade ligt om mensen te vertrouwen. Om God te vertrouwen. Je zult maar misbruikt zijn vroeger of misschien is er al te vaak misbruik van jouw vertrouwen gemaakt. Het kan best zijn dat door een diep verdriet je hart dichtslaat en dat je er niet overheen kunt kijken: waar is God, nu ik Hem zo nodig heb? En vertel mij dan niet dat Gods barmhartigheden elke dag nieuw zijn... vast wel, maar niet voor mij. Zo voel ik dat in elk geval niet.

Stel je voor dat je diep depressief bent. Dan zou je zoveel aan je geloof kunnen hebben en juist dan lijkt het wel alsof ook geloven in God helemaal geen houvast biedt. De angst en de onzekerheid regeren. Zelfs een Elia zegt tegen God: laat me maar doodgaan.. En God zegt niet: ja

maar Elia, je moet geloven, want anders kan **Ik** niks met je. Hij zegt: **ga** eerst eens eten en slapen.

Daar zit heel wat moois in voor mensen met een depressie. Want alle woorden over Gods hulp en geloof vallen weg: **het** is bodemloos geworden in hun hart. Wees dan maar praktisch. Laat het eerst maar eens rusten.

Ik voel het niet zn...ja. maar waarom niet? Er kan een heleboel achter zitten. Dan zie **je** de dingen en hoor je de woorden gekleurd. Tijd is er nodig en goede gesprekken. Rust, zonder dat we elkaar opjagen. En vertrouwen? Dat is een levensproject. Maar wel met de vaste zekerheid dat wie op God vertrouwt niet teleurgesteld zal worden. En dat mag ook steeds weer hardop gezegd worden. En voor zover het mogelijk is op deze aarde: beleefcl.

Ds. O.W. Bouwsma is predikant van de Gereformeerde Kerk te Gouda

MENSEN ONDERWEG

Adam en Eva, Abraham, Jakob, Jozef, Ruth. Allemaal kregen ze in hun leven te maken met ontheemd zijn en lijden. De losbladige uitgave "Op zoek naar een vaderland; pastoraat voor mensen onderweg" gaat onder meer in op het leven van deze bijbelse personen. Jakpe de Kraker-Van Abbema schreef in totaal twaalf bijbelstudies die gebruikt kunnen worden in contacten met asielzoekers.

Elf hoofdstukjes hebben als uitgangspunt een persoon uit het Oude Testament, waarbij ook lijnen worden getrokken naar het Nieuwe Testament. De laatste bijbelstudie gaat over de gelijkernis van de liefhebbende vader in Lukas 15. Rij de uitwerking van de thema's maakt de auteur uiteraard keuzen. Zo maakt ze hij hel derde hoofdstuk mijns inziens wel heel snel de sprong van Abraham naar de vrouw uit Openbaring 12. Bovendien zou over het leven van Abraham veel meer te zeggen zijn **dan** nu in twee en een halve pagina gebeurt. Dat laat onverlet dat deze uitgave een goed handvat vormt voor een serie thematische bijbelstudies.

Bij elk onderdeel geeft de auteur suggesties voor **het** zingen van Psalmen en, voornamelijk Nederlandstalige, liederen. Een aantal daarvan **zal** voor veel asielzoekers, zeker als ze nog niet zo lang in Nederland verblijven, moeilijk mee te zingen zijn. Gelukkig zijn er **ook** vele internationaal bekende Engels- en Franstalige liederen die gebruikt kunnen worden.

W.M. Bakker

boekbespreking

Bovendien kennen asielzoekers soms prachtige liederen in hun moedertaal. Het verdient aanbeveling bij bijbelstudie met mensen uit verschillende landen juist ook daarvoor ruimte te bieden.

De uitgave "Op zoek naar een vaderland" kost 5,67 euro en is te bestellen bij het centrum van deputaten evangelisatie in Zwolle, tel. 038-4270430; e-mail evangelisatie@gbouw.nl. Aan vertalingen in het Engels en het Russisch wordt gewerkt.

W.M. Bakker is lid van de Gereformeerde Kerk te Harderwijk. Ook is hij voorzitter van een interkerkelijke diaconale werkgroep waarin tien kerken participeren rondom het AZC Zeewolde

Wegwijs
Gereformeerde Bijbelstudiebond

**Wordt ook lid van de
Gereformeerde Bijbelstudiebond
en profiteer van het gevarieerde
bijbelstudiemateriaal.**

Administratie Gereformeerde Bijbelstudiebond
Postbus 7, 9780 AA Bedum
Tel 050-3013636
e-mail administratie@bijbelstudiebond.nl

GEREFORMEERD ONDERWIJS IN VERANDERING

A.B. Dijkstra

opvoeding en
onderwijs

*Effecten van aanpassing van de identiteit van gereformeerd onderwijs**

1 GEREFORMEERD ONDERWIJS IN TRANSITIE

Groei en stagnatie

Het gereformeerd onderwijs verkeert in een periode van overgang. Na de eerst langzame toename van het aantal gereformeerde scholen na de Vrijmaking zette halverwege de jaren vijftig een periode van groei in. Begin jaren zeventig, telde het gereformeerd onderwijs 15 basis- en 17 middelbare scholen. Wanneer de groei midden jaren negentig tot staan komt, is het aantal basisscholen ten opzichte van de jaren zeventig verdubbeld. Naast groei in omvang kenmerkt de periode zeventig tot negentig zich ook door onderwijsinhoudelijke ontwikkeling, waarvan professionalisering en uitbouw van een eigen ondersteuningsapparaat voorbeelden zijn. De periode van overgang waarin het gereformeerd onderwijs is aangekomen wordt niet alleen gemarkeerd door tot staan gekomen groei. Behalve de stagnerende instroom van leerlingen en de verdere daling die wordt verwacht, kan ook de in de jaren negentig doorgevoerde bestuurlijke hergroepering van het primair en secundair onderwijs als besluit van de fase van groei worden gezien. Ook in de toenemende samenwerking van de gereformeerde verzorgingsstructuur met verwante instellingen wordt het streven naar consolidering en veranke-

ring van het apparaat voor toerusting van gereformeerde scholen zichtbaar.

Verandering religieus profiel

Ook de verschuiving in het levensbeschouwelijk profiel van gereformeerde scholen is reden om van een transitie te spreken. De op- en uitbouw van gereformeerd onderwijs was gemotiveerd door de wens onderwijs te geven dat aansloot bij de socialisering in gezin en kerk. "Ouders hebben hij de doop van hun kind beloofd, dat ze hun kind naar vermogen zullen onderwijzen en laten onderwijzen in de leer van de kerk.

De garantie dat dit op school inderdaad gebeurt, wordt alleen geboden door een school, uitgaande van ouders en anderen die lid zijn van de kerk, waarin die belofte is afgelegd, en met personeel dat lid is van diezelfde kerk". Bij de motieven voor het stichten van gereformeerde scholen speelden religieus-kerkelijke opvattingen dus een belangrijke rol: "de rijkdom van het verbond en de leer van de kerk. verwoord in de gereformeerde confessie, moeten ook op school in volle omvang en onvervalst kunnen worden doorgegeven". De verwijzing naar 'de leer van de kerk' heeft een exclusiverende betekenis en trekt de inzet van het kerkelijk conflict waaruit de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt ontstonden door naar de school.

"De Vrijmaking, wordt gezien als een terugkeer naar het onvervalste Woord van God en naar de gereformeerde confessie () die niet beperkt kan blijven tot het kerkelijk leven, maar effecten heeft () voor heel het brede leven. Juist de school () dient bij deze doorgaande reformatie betrokken te worden". De religieus gemotiveerde doelstelling van gereformeerde scholen wordt zo gekoppeld aan de uitleg van de Bijbel en belijdenissen in de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt. Deze benadering bepaalde het religieuze profiel van de gereformeerde richting en stempelde grondslag, inhoud en toelatings- en benoemingsbeleid. De religieus-kerkelijke legitimering van gereformeerd onderwijs werd breed onderschreven en leidde tot klassieke zuijscholen: gereformeerde scholen met gereformeerd-vrijgemaakt personeel voor gereformeerd-vrijgemaakte leerlingen.

De verschuiving die de laatste decennia zichtbaar werd in het denken over het belang van de kerk als uitgangspunt voor maatschappelijke organisatie leidde op verschillende terreinen tot aanpassing van de interpretatie van de levensbeschouwelijke basis van tot dan exclusief gereformeerd-vrijgemaakte organisaties.

Het is niet duidelijk in hoeverre die veranderde inzichten op vergelijkbare manier doorwerken in de opvattingen van gebruikers,

personeel en bestuurders van gereformeerde scholen over het gewenste religieuze profiel van dat onderwijs.⁴ Niettemin heeft deze verschuiving ook het onderwijs bereikt, zoals de discussie die sinds enige tijd onder leiding van de bestuursorganisatie LVGS/Concent wordt gevoerd laat zien.

2 MET WELKE EFFECTEN?

Vraag

Na de periode van opbouw en ontwikkeling van een richting met een breed gedragen religieus-kerkelijke identiteit, is het gereformeerd onderwijs zo aangekomen in een fase van stagnerende groei, dreigende krimp en aanpassing van het religieuze profiel. Een interessante vraag is in hoeverre het één met het ander samenhangt. Dat in een fase van opbouw meer aandacht uitgaat naar organisatie en ontwikkeling dan naar herbezinning op de uitwerking van motieven en identiteit is begrijpelijk. Ook zouden getalsmatige overwegingen van invloed kunnen zijn op het denken over de gewenste identiteit.

Meer echter dan stagnatie van groei maakt de verandering van het religieuze profiel dat het gereformeerd onderwijs in transitie lijkt. De centrale rol van het religieus-kerkelijke motief -- in grondslag, inhouden en regulering van toegang -- maakt dat van aanpassing daarvan een ingrijpend effect op het profiel van de gereformeerde onderwijsrichting kan uitgaan. Over de wenselijkheid en invulling daarvan is op allerlei plaatsen al veel gezegd. De vraag wat de effecten van deze aanpassing kunnen zijn kreeg echter minder aandacht.⁵ Deze bijdrage biedt enkele overwegingen die willen bijdragen

aan het inzicht in de effecten op de gereformeerde onderwijsrichting zoals we die nu kennen.

Identiteit in verandering

De discussie rond het gewenste religieuze profiel van gereformeerde scholen spitst zich toe op bezinning op de levensbeschouwelijke grondslag en, vooral, op nieuwe begrenzing van de groepen leerlingen, leden en personeel. Aanpassing van het profiel kan zich tussen twee polen bewegen. De ene is een herbevestiging van de huidige lijn, of een aanpassing die vooral cosmetisch is, bijvoorbeeld door harmonisatie van de formele grondslag en de gegroeide praktijk en regulering van lokale of regionale variatie. Het andere uiterste is een zodanige herziening dat het religieuze profiel van de gereformeerde richting substantieel breder wordt. Dat zou kunnen door uitbreiding van de godsdienstige groepen waaruit leerlingen, leden en personeel worden geworven, of door een inhoudelijke uitwerking van de grondslag die onderschreven of -- in uiterste vorm -- gerespecteerd moet worden en een op kerkklimaat gebaseerd toegangscriterium vervangt.

De aanpassing van het religieuze profiel van gereformeerde scholen hangt overigens maar voor een deel van deze discussie af. Enerzijds is het goed te bedenken dat met herformulering van grondslag of toelatingsbeleid de materiële kenmerken van gereformeerde scholen, zoals de samenstelling van leerlingenpopulatie of docententeam, niet veranderd zijn. De gereformeerde onderwijsrichting weerspiegelt in hoge mate de gereformeerd-vrijgemaakte subcultuur. In welke mate gereformeerde scholen voor andere groepen aantrekkelijk zijn, en in hoeverre en op

welke termijn openstelling van gereformeerde scholen tot substantiële verschuivingen in de samenstelling van docentencorps en leerlingenpopulatie zal leiden moet nog blijken. Vermoedelijk zullen lokale of regionale omstandigheden daarbij een belangrijke rol spelen en zal het vooral van kenmerken van andere scholen afhangen in hoeverre er groepen zijn die aangetrokken worden door een verbreed religieus profiel van gereformeerde scholen.⁸

Anderzijds spelen ook andere factoren een rol. Niet alleen lijkt het verleggen van de buitengrenzen van de richting aanstaande, maar ook binnen de huidige docelgroep doen zich veranderingen voor. Zo wordt wel opgemerkt dat de vanzelfsprekende keus voor gereformeerd onderwijs aan kracht zou verliezen en andere overwegingen zwaarder gaan wegen (zie paragraaf 3). Ook wordt gewezen op de toenemende diversiteit waarvan binnen de gereformeerd-vrijgemaakte groep sprake zou zijn, bijvoorbeeld in het afkalven van een gemeenschappelijke levensstijl. Als dat inderdaad het geval is, zal de diversiteit van de leerlingenpopulatie op gereformeerde scholen toenemen, met afnemende homogeniteit van het religieus-culturele klimaat op gereformeerde scholen als gevolg.

Dat illustreert dat het goed is onderscheid te maken tussen (formele) aanpassing van grondslag of toelatingsbeleid en andere ontwikkelingen die ook -- en sterker? -- van invloed zijn. Herziening van grondslag of toelatings- en personeelsbeleid is één, maar het religieuze profiel van de richting wordt ook door andere factoren bepaald: veranderend schoolkeuzegedrag, de onderwijsmarkt waarop gereformeerde scholen opereren, het diverser worden van de vrijgemaakte

leerlingenpopulatie, verschuivingen in de religieuze opvattingen binnen de gereformeerde groep etc. Dergelijke ontwikkelingen volgen hun 'autonome' gang en zijn in potentie van grote invloed op de setting waarin gereformeerde scholen opereren. Dat relativeert dus het belang van de discussie over grondslag en toelatings- en personeelsbeleid, in de zin dat de uitkomst daarvan de feitelijke ontwikkelingen maar ten dele bepalen. De transitie van het gereformeerd onderwijs zal zich ook los van de huidige identiteitsdiscussie doorzetten, zij het dat de uitkomsten daarvan die verandering kunnen remmen of versnellen.

Opzet

De vraag naar mogelijke effecten van de verandering van de gereformeerde onderwijsrichting wordt in deze bijdrage gezien vanuit de relatie tussen afnemers van gereformeerd onderwijs en het religieuze profiel van de richting. Welke factoren brengen gereformeerde scholen en gebruikers samen, en welke invloed zou verandering van de identiteit daarop kunnen hebben? Daarmee worden twee vragen gesteld. De één richt de aandacht op de motieven van gebruikers (paragraaf 3) en de ander op de religieuze kenmerken en onderwijskundige kwaliteit van gereformeerde scholen (paragrafen 4-6). Paragraaf 4 gaat in op de rol van onderwijskwaliteit en in de paragrafen 5 en 6 komen effecten op het religieuze profiel aan de orde.

Ten overvloede zij opgemerkt dat in een en ander geen waarde-ring ligt besloten. Deze bijdrage biedt een analytische evaluatie ter verkenning van mogelijke effecten die van aanpassing van het levensbeschouwelijke profiel van de gereformeerde onderwijs-

richting te verwachten zijn. Of die effecten positief of negatief te beoordelen zijn blijft buiten beschouwing.

3 SCHOOLKEUZEMOTIEVEN

Richting

Als aan ouders wordt gevraagd welk belang ze hechten aan overwegingen zoals kwaliteit, icheiding en afstand, blijkt de kwaliteit van de school vaak het voornaamste, gevolgd door richting en afstand. Ouder; die hun kinderen naar reformatische of gereformeerde scholen sturen zetten meestal het motief richting voorop. Dat scholen zich baseren op dezelfde godsdienst of levensbeschouwing als die in het gezin wordt vooral door deze ouders als belangrijk genoemd. Ook het gegeven dat gereformeerde ouders doorgaans slechts over één school informatie inwinnen, of dat geheel achterwege laten, ondersteunt dat de keuze voor de 'eigen' school de gangbare optie is.

Er wordt wel op gewezen dat de levensbeschouwelijke binding van gereformeerde ouders met gereformeerde scholen minder zou worden en andere factoren meer gewicht krijgen. In hoeverre dergelijke geluiden vooral bezorgdheid uitdrukken of ook uit representatieve cijfers blijken is mij niet bekend. Zo'n ontwikkeling zou bijvoorbeeld kunnen blijken uit dalende percentages leerlingen die doorstromen vanuit gereformeerde basisscholen naar gereformeerd voortgezet onderwijs." Als dergelijke, over meerdere jaren verzamelde, gegevens niet bekend zouden zijn lijkt het verzamelen daarvan zinvol om meer inzicht te krijgen in de binding van gebruikers van gereformeerd onderwijs met de school. De meest recente lande-

lijke cijfers over schoolkeuzemotieven in het basisonderwijs laten ondertussen zien dat richting voor gereformeerde ouders verreweg het belangrijkste schoolkeuzemotief is.¹⁰

De top drie van redenen die in 2001 doorslag gaven bij de keuze van een gereformeerde school zijn de aansluiting van geloof of levensbeschouwing, de aansluiting bij de opvoeding thuis en het naar school gaan met kinderen uit gezinnen met dezelfde achtergrond.¹¹

Kwaliteit

Voor de veronderstelling dat het motief onderwijskundige kwaliteit bij de keuze van een gereformeerde school meer gewicht krijgt zijn, ook afgezien van mogelijke veranderingen in het richtingmotief, ondertussen wel enkele argumenten te geven. De toegenomen nadruk in het maatschappelijk debat op de kwaliteit van scholen en gemakkelijk toegankelijke informatie over de resultaten van scholen zal ook aan gebruikers van gereformeerd onderwijs niet voorbij gaan. In zo'n klimaat is het niet waarschijnlijk dat scholen die gedurende langere tijd matig of slecht uit de bus komen veel ruimte hebben dat gegeven naast zich neer te leggen. Dat impliceert dat bij de koppeling van vraag naar en aanbod van gereformeerd onderwijs het gewicht van de kwaliteit van gereformeerde scholen - of het beeld dat daarvan bestaat - zal toenemen. Een andere overweging die dat aannemelijk maakt hangt samen met de vervalidering van het religieuze profiel van de gereformeerde richting. Als dat profiel aan godsdienstig-kerkelijk exclusiviteit verliest is het denkbaar dat de vanzelfsprekendheid van het richtingmotief zwakker wordt. Anders dan de voorheen 'automatische' keuze voor de

'eigen' school ontstaat dan een keuzeproces waarin verschillende overwegingen worden betrokken. De uitkomst daarvan staat niet bij voorbaat vast en er ontstaat ruimte om, naast identiteit, ook andere aspecten meer nadrukkelijk mee te wegen. Zo lang liet richtingmotief zwaaiweegt zullen die vooral een voorwaardelijke rol spelen. Het kwaliteitsmotief betreft dan niet zozeer het zoeken naar de beste school," maar het vermijden van scholen waarvan de kwaliteit onvoldoende of matig is. Aanpassing van het religieuze profiel van de gereformeerde richting kan zo de ontwikkeling versterken waar in kwaliteit weliswaar niet het primaire motief is, maar sterker dan in het verleden mee weegt hij de keuze voor gereformeerde scholen.

Dr. A.B. Dijkstra is onderwijs-socioloog aan de Rijksuniversiteit te Groningen

* Dit artikel is een verkorte en enigszins bewerkte versie van een bijdrage aan het Vriendenboek dat werd aangeboden aan Remmelt de Boer bij zijn afscheid van de Gereformeerde Hogeschool op 6 juni 2001. Voor de uitgebreide tekst, noten en literatuurverwijzingen, zie *Richting en verandering, effecten van een transitie* (pag. 46-70 in J. Messelink (red.), *Vriendenboek Remmelt de Boer*, GH/GPC, 2001).

¹ Zie cijferbijlage in de *Reader Werkconferentie Identiteit* van de besturenorganisatie LVGS/Concent (Zwolle, maart 2001).

² J. Messelink in *Vijftig jaar gereformerd onderwijs* (pag. 29 in: G. Harinck & M. te Velde (red.): *Tien maal over vijftig jaar Vrijmaking*, De Vuurbaak, 1994). De citaten in de volgende zinnen zijn ook van Messelink.

³ Dit motief voor oprichting van gereformeerde scholen heeft aan actualiteit weinig verloren, zoals een notitie over het toelatingsbeleid van de besturenorganisatie LVGS/Concent laat zien: "De betekenis van verbond, doopbelofte en kerk voor het onderwijs vormen het motief voor een hechte verbinding tussen gezin, school en (vrijgemaakt gereformeerde) kerk" (geciteerd via H. van Leeuwen, *Een kostbaar bezit*, Woord en wereld, 1999, pag. 72).

⁴ Wanneer de erosie van de vrijgemaakte zuil wordt opgevat als een proces van ontzuiling, zou voorspeld kunnen worden dat de aanpassing van het gereformeerd onderwijs zich langzamer voltrekt dan de veranderingen op andere terreinen. Op basis van het verzuilingsmodel van Thurlings (1971) wordt dan verondersteld dat naarmate sociale activiteit (zoals onderwijs) nauwer verbonden is met de levensbeschouwelijke kern, deze beter tegen ontzuiling bestand is dan sectoren die daar verder van af liggen (zoals de politiek).

Vergelijk de door LVGS/Concent geformuleerde scenario's voor invulling van de religieuze identiteit van gereformeerde scholen, waarin ook mogelijkheden voor groei als nuwe richting worden genoemd (zie de al genoemde *Reader Werkconferentie Identiteit* en de nota *Samengaan voor identiteit*, Zwolle, september 2001).

⁵ Ook in de Eindnota van LVGS/Concent (maart 2003) over het leden- en benoemingsbeleid in het gereformeerd onderwijs speelt deze vraag nauwelijks een rol.

⁶ Ik laat de effecten van dergelijke aanpassingen op de bekostiging als erkende richting huiten beschouwing.

⁸ Om dezelfde reden zou overigens ook verlies van maiktaaiideel denkbaar zijn. Als de eigenheid van gereformeerde scholen in vergelijking met andere scholen van orthodox protestantse signatuur binnen de lokale of

regionale onderwijsmarkt vermindert, is aannemelijk dat het gewicht van het schoolkeuzemotief 'gereformeerde richting' minder wordt en andere opties relatief aantrekkelijker.

⁹ Een onderzoek naar de motieven voor gereformeerd voortgezet onderwijs wijst daar niet op (J.T. Gemser & B. Toolsema, *Schoolkeuzemotieven van Gereformeerd Vrijgemaakte Ouders*, Leeronderzoek Onderwijskultuur RI, Groningen, 1997). Het onderzoek bevat een opgave van het aantal leerlingen dat in de periode 1990-1996 instroomt in gereformeerd voortgezet onderwijs, als percentage van het aantal dat in de provincies Groningen, Friesland en Drenthe een gereformeerde basisschool verliet. De (door de vo-scholen verstrekte) cijfers fluctueren enigszins, maar volgen geen dalende trend (81% in het laatste jaar).

¹⁰ Zie A.B. Dijkstra & L. Herwijzer, *Ideële differentiatie als basis voor een gesegmenteerd onderwijsbestel?* Paper gepresenteerd op de 14e Onderwijssociologische Conferentie, 6-7 december 2001.

¹¹ Zie voor meer onderzoeksgegevens over motieven voor gereformeerd onderwijs de uitgebreide versie van dit artikel.

¹² Zie A.B. Dijkstra e.a. (red.), *Het oog der natie: scholen op rapport* (Koninklijke Van Gorcum, 2001).

¹³ Het motief kwaliteit moet hier worden opgevat. Het betreft bijvoorbeeld zowel de kwaliteit van het geboden onderwijs, alsook de mate waarin het gewenste opleidingstype of niveau van zorg beschikbaar is.

MEER DAAD BIJ HET WOORD

J. Lenting

diaconaat

Een christen heeft het moeilijk als hij een ander met woorden wil overtuigen van de zegeningen van zijn geloof. Een 'zuiver leven' is vaak meer overtuigend. (Prof dr. H.W. de Kniiff op het Paascongres van gereformeerde studenten).

In de praktijk moet soms de helpende daad vooropgaan. Men helpt immers een dakloze niet met een preek. Misschien moeten in de cultuur van vandaag onze daden vooropgaan om opening te geven voor het Woord (dr. A.N. Hendriks op diaconale conferentie).

De buitenwereld kijkt tegen christenen aan als: mensen met 'maar een mening', een religieuze mening. Als de Waarheid vandaag 'maar een mening' is, stelt die mening christenen voor een nieuwe uitdaging. Onze mening zal meer nog dan voorheen geleefd dan gesproken moeten worden (dr. Anton van der Hoeven).

Hoe bereik ik nog mijn medemens

Zomaar drie berichten over Woord en daad, over leer en leven in een van God vervreemde cultuur.

Alle drie berichten vragen aandacht voor het evangelie van Jezus Christus.

Dit Woord is immers pas echt heilzaam voor alle mensen.

Dit woord is *DE Waarheid*, omdat het van God komt.

Het is niet maar 'een mening', maar *DE Mening* van God.

Dit Woord is niet vrijblijvend: je kiest voor of tegen.

Maar hoe laat je nou zo'n boodschap landen in het Nederland van vandaag?

In onze post-moderne cultuur met allemaal persoonlijke meningen waarbij zeker geen claim gelegd mag worden op de Waarheid van Christus.

Hoe bereik ik mijn medemens nog met deze Waarheid?

Dat is de indringende vraag die via bovengenoemde berichten op ons afkomt.

Christus laten zien en voorleven

Hoe laat ik vandaag het evangelie van Jezus Christus zien? Dat is de cruciale vraag.

Het evangelie van redding omvat meer dan woorden.

Het evangelie kun je vertellen maar ook *laten zien aan anderen*.

Je laat *dun* Christus zien en je vertoont Zijn beeld.

Eigenlijk gaat *het dan* over diaconaat.

Diaconaat is immers: *de liefde van Christus laten zien in daden van barmhartigheid naar binnen en naar buiten*.

Diaconaat is zichtbare liefde van Christus.

Diaconaat heeft te maken met

dadens, met doen en met dienen.

Niet van de diakenen alleen, maar van *alle* gemeentelieden. Dit dienen is ons 'voorgedaan' door Jezus Christus. Wij mogen zijn navolgers zijn.

Wij mogen door daden van barmhartigheid zichtbaar maken wat onze Heiland deed.

Hij liet het ook niet bij woorden alleen, hij genas en hielp, hij troostte en bemoeidigde.

Zo mogen ook wij onze cultuur tegemoet treden.

Christenen moeten de daad bij het woord voegen.

Helpend actief

Toen de vroege-christelijke kerk in de eerste eeuwen van onze jaartelling met een pestepidemie werd geconfronteerd, werden christenen helpend actief. Niet door te *preken* maar door te *helpen*. Niet alleen naar binnen maar ook naar buiten gericht. Zo viel de christelijke gemeente op! De daden van barmhartigheid gingen voorop om zo ruimte te maken voor het evangelie van redding.

Woord en daad vormen geen tegenstelling.

Ze horen bij elkaar en versterken elkaar.

In een cultuur waarin **HET WOORD** en **DE WAARHEID** als één van de vele meningen wordt beschouwd, *raken zichtbare daden van christelijke barmhartigheid en een 'opvallend' en 'zuiver' christelijk leven eerder het hart van de medemens dan vmme woorden, ook al zijn ze honderd keer waar.*

Het betonen van christelijke barmhartigheid aan mensen in nood is vandaag voor christenen een belangrijke weg om Christus te laten zien aan de moderne mens.

Wie kunnen dat beter laten zien dan christelijk-geïnspireerde gemeenteleden, vrijwilligers en professionals?

Diaconale werkers en diaconessen die helend en helpend actief zijn!

Aandacht voor 'buiten'

Meer daad bij het Woord dus. Niet door het Woord geringer te achten. Wel door als christelijke gemeente meer werk te maken van zichtbaar, christelijk barmhartigheidsbetoon aan mensen in nood buiten de gemeente. Daarvoor is creativiteit nodig. Die is er ook!

Zo heeft de gemeente van Hardenberg-Baalder/Baalderveld een praktisch plan opgesteld dat aandacht wil geven aan de naaste buiten de kerk. De gemeente wil present zijn in de lokale samenleving. Van participatie in buurtverenigingen tot hulp aan niet-kerkelijke burens. Van kerstpresentjes tot opvanghuis. Er is in Hardenberg-Baalder heel systematisch nagedacht over "goed doen aan allen...".

Boe kunnen wij de liefde van Christus laten zien in onze eigen plaats of regio door het geven van aandacht en steun, door participatie en meedoen, door hulpverlening en positieve presentie? Ook landelijk is zo'n benadering heilzaam. In het begin van de vorige eeuw waren het de diaconieën die christelijke hulpinstellingen gingen oprichten. Toen de overheid dit tot haar taak ging rekenen verdwenen de diakenen uit beeld.

Vandaag is er opnieuw behoefte aan christelijk-geïnspireerde

zorg en aandacht voor hulpbehoevenden die geen helper meer hebben. (denk aan Kuria, aan De Haven, aan asielzoekers, aan hospiccs).

Woorden en daden

We zullen rekening moeten houden met de opvattingen in onze cultuur over 'waarheid en meningen'. De Waarheid en onze mening zal meer nog dan voorheen *geleefd* dan gesproken moeten worden

Om onze medemens te bereiken moeten vandaag misschien onze *daden* vooropgaan om opening te geven voor het *Woord*. Meer daad bij het woord.

Daden van barmhartigheid voor een wereld in nood.

Dat is zichtbare liefde van Christus.

J. Lenting is als diaconaal consulent werkzaam op het Diaconaal Steunpunt in Zwolle (www.diaconaal-steunpunt.nl)

uit de kerken

Spakenburg-Zuid – Beroepen: R.M. Meijer te Hoogezand-Sappemeer.

Smithville (Can.) – A. Souman te Zaltbommel en Tiel.

Voorthuizen-Barneveld – Beroepen: J.W. Boerma, predikant voor doven en slechthorenden te Zwolle-Zuid.

Kampen – Geslaagd voor doctoraal examen van de Theologische Universiteit: mw. M.E. Harmsen te Utrecht, A. Koster te Leiden en H. Wijnalda te Kampen.

Amersfoort-Oost - Wijziging adres kerkcnraad: P.P. de Jonge, Talingstraat 34, 3815 JS Amersfoort, tel. (033) 475 40 11; e-mail: secretaris@amersfoort-o.gkv.nl. Dit adres geldt ook voor de classis Amersfoort (pag. 174 Handboek 2002) en PS Utrecht (pag. 188 Handboek 2002), waarvoor Amersfoort-Oost adresvoerende kerk is.

Een vertelbijbel in
het Indonesisch!
Steun het
CeriA-project

Giro 566557, DVN, Zwolle

postbus 499, 8000 AL Zwolle
tel. 038 4270410
e-mail: dvnl@gbouw.nl
postbank 566557

De Verre Naasten

boekbespreking

Dan nu aandacht voor **Groen van Prinsterer** en 'zijn' antirevolutionairen en enkele anderen die leiding gaven aan christenen in de 19de eeuw, die - zoals een recent boekje hen typeert - 'wandelden met God'. Met deze verwijzingen krijgt u te maken met drie publicaties over die ons inleiden c.q. de verdere weg wijzen in de kerkelijke en politieke ontwikkelingen rondom mannen als **Groen, De Cock, Voorhoeve en Bavinck**. Op een onlangs te Apeldoorn gehouden symposium werden deze leiders door vier deskundigen - **R. Kuiper, H.J. Selderhuis, W.J. Ouweneel, G. Harinck** - aan een welwillend publiek voorgesteld in hun *spiritualiteit*. Een wat modieuze term die de mannen zelf nooit hebben gehanteerd, maar die alles re maken heeft met het bijbelse 'wandelen met God'. De kern van hun overtuiging wordt door de inleiders op een heldere manier voorgesteld. Voor hen die een kennismaking met deze 19de-eeuwers op hun 'verlanglijstje' hebben staan is dit een handige, welkome introductie; maar ook biedt het bundeltje een intro wat betreft de huidige waardering voor hun optreden. Hoewel in kerkelijke gang niet eensgezind (naast twee gereformeerden dus één hervormde en één leider van de Vergadering van Gelovigen), is hun spiritualiteit toch in veel opzichten ons ten voorbeeld.

Over Groen van Prinsterer is een heel mooie biografie verschenen van de hand van **dr. R. Kuiper**, historicus en filosoof én direc-

teur van het Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie dat de naam van Groen van Prinsterer draagt. Al die wetenschappelijkheid is er intussen de garantie voor dat je deze levensschets van Groen vlot leest. Je zou dit boek met enig recht een 'vertelbiografie' kunnen noemen. Het beeld dat Kuiper ons schetst laat Groen zien als een overtuigd (geworden) christen die zich op alle door hem betreden werkerreinen laat kennen als een dienaar van God. En als men - soms terecht - meent dat Groen-zelf-lezen een probleem is - hoewel: als je er nou eens echt voor gaat zitten... - dan is deze geschiedschrijving een goede introductie op de gedachte-wereld van Groen en zijn tijdgenoten.

Het derde boek in deze 'groep' is de dissertatie van **Rienk Janssens** (die tot voor kort nog mee leiding gaf aan het wetenschappelijk bureau van de ChristenUnie) over de opbouw van de *Antirevolutionaire Partij* in de jaren 1850-1888. Daarmee bestrijkt hij de beginjaren van de partij met Groen van Prinsterer en ook de jaren van de landelijke organisatie sinds 1879 met **A. Kuiper**, wiens afbeelding op de omslag staat. Hoe het proces verlopen is van de nauwelijks georganiseerde groep orthodoxe christenen in 1850 tot een strak gestructureerde partij in 1888 was het thema van Janssens' onderzoek. Hij keek naar de ontwikkelingen in de kiesdistricten Groningen, Gouda, Goes, Sneek en Amersfoort. Aan de basis van de ARP

staan de lokale afdelingen die elk in hun eigen regio te maken hadden met bijv. de zich maar voortslepende schoolstrijd. Interessant is het gegeven hoe de zuilvorming beïnvloed is door eigen week- en dagbladen. Daarmee maakte Kuiper en zijn 'onderofficieren' de achterban operationeel. En door zich hierop te richten krijgt men oog voor wat menig antirevolutionair altijd al heeft beseft: de ruggraat van de ARP werd gevormd door de gewone leden - vaak eerst bijna alleen maar 'het volk achter de kiezers' - en het partijkader in tuit land. Kader en 'voetvolk' stonden centraal in deze interessante studie.

N.a.v.: H.J. Selderhuis en H.P. Medema (red.), *Wandelen met God. Spiritualiteit in de negentiende eeuw*. Uitg. Medema, Postbus 113, Vaassen (2001). Omvang 96 blz.; prijs: plm. € 10,-; ISBN 90-6353-374-8.
En: R. Kuiper, 'Tot een voorbeeld zult gij blijven'. *Mr. G. Groen van Prinsterer (1801-1876)*. Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam (2001). Omvang 246 blz.; prijs € 19.90. ISBN 90-5881-062-3.
Rienk Janssens, *De opbouw van de Antirevolutionaire Partij 1850-1888*. Uitg. Verloren, Postbus 1741, Hilversum (2001). Omvang 411 blz., prijs € 30,-. ISBN 90-6550-633-0.

Tot slot enkele brochures met een rijke inhoud. Enkele jaren geleden herdacht de kerk van *Lemele-Lemelerveld de Vrijmaking* (daar in 1946). Er is nader-

hand werk van gemaakt de teksten die toen uitgesproken waren (door dr. *W.G. de Vries* en br. *E.J. Dijk*) gereed te maken voor publicatie. Het belang van een dergelijke uitgave - hoe eenvoudig ook - is niet te onderschatten. Want waar *De Vries* de algemene patronen van het Vrijmakingsgebeuren schetste ping Dijk dat uitwerken voor zijn eigen gemeente. Daarmee raak je de kern van de kerkgeschiedenis: *ieder* **is** daarbij betrokken! Of als 'speler' in het veld, of als 'supporter' aan de kantlijn. Ieder moet zijn keus maken - en als je dat vandaag weer leest is het **soms** net alsof je die keus meemaakt.

De tweede brochure gaat over A. Janse (van Biggckerke) en is van de hand van *J.W. Ploeg*, die zijn studie kerkgeschiedenis aan het Nederlands Gereformeerde Seminarie te Amersfoort daarmee bekroonde. Hoe deze auteur tegen Janse, die een vaste plaats inneemt in de voorgeschiedenis van de Vrijmaking, aankijkt? Wel, als iemand die een gedrevene was voor de zaak van de HERE God. Het ging Janse niet om zichzelf, niet om aan de weg te timmeren of om een grote rol te spelen in de Gereformeerde Kerken. Vandaar dat Ploeg hem typeert als 'reformator tegen wil en dank'. Over thema's als Janses visie op 'de onsterfelijkheid der

ziel', zijn bestrijding van de Iccr van Karl Barth, het ontbreken van verzet in de 2e wereldoorlog, wordt de lezer op hoofdlijnen ingelicht. Zijn plaatsbepaling als 'reformator' wordt door meerdere schrijvers ondersteund. Voor ieder die een beknopt overzicht van het leven en werk van A. Janse wenst, biedt deze brochure een goede oriëntatie.

N.a.v.: W.G. de Vries en E.J. Dijk, *Herdenking 50 jaar vrijmaking te Lemele-Lemelerveld, 13 juni 1996*. Uitgave van de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt (1999). p/a E.J. Dijk. Dijkweg 1,8152 DT Lemelerveld, of hij de scriba: Postbus 15. 8150 AA Lemelerveld. Omvang 77 blz. Prijs: € 3,30 (incl. verzendkosten).

En: T.W. Ploeg, *Antheunis Janse (1890-1960); reformator tegen wil en dank*. Uitgegeven door C. van Raardewijk, Prentsnijdershorst 204, 7328 VE Apeldoorn. Omvang 77 blz. Prijs € 4.05 (excl. portokosten).

De recensent, drs. H. Veldman, s kerkhistoricus en woont in Zuidhorn

MET HART EN HANDEN

POSTBANK 56 65 57

Woord en Daad gaan hand in hand bij de uitvoering van DVN-werk. De Verre Naasten werkt aan duurzame oplossingen, meestal in samenwerking met de Zending. Daar komt je verre naaste verder mee. Help mede-christenen in Indonesië, Zaïre, Zuid-Afrika, Curaçao, Filippijnen en Bénin. Met hart en handen!

ING-BANK 66 18 48 825

De Verre Naasten
Zwolle / Telefoon 038 4 21 05 55

HANDBOEK 2002

Van de Gereformeerde Kerken
in Nederland

€ 9,30

Verkrijgbaar bij de boekhandel
en de uitgever.

Een nuttig en uitgebreid naslagwerk, een rijke bron van informatie over en voor het kerkelijk leven. Met opname van veel e-mail adressen. Het statistisch jaaroverzicht is bijgewerkt tot 1 oktober 2001. Het uitgebreide jaaroverzicht is verzorgd door eindredacteur ds. J.H. Kuiper.

Uitgave: Print Media BV, postbus 7, 9780 AA Bedum. Tel. 050-3012144.
E-mail: Handboek@scholma.nl

Bovenstaande lettercombinatie vormt de afkorting van een - nu vijfdelig - studiewerk: 'Biografisch Lexicon voor de Geschiedenis van het Nederlands Protestantisme'.

Dat deze afkorting in korte tijd gangbaar is geworden bewijst dat we hier te maken hebben met een standaardwerk. Velen zullen dun ook uitgekeken hebben naar de verschijning van deel 5. De start was in 1960.

Dit naslagwerk bevat de levensschetsen van personen (alleen al in dit deel zijn 'er zo'n 400!) die van betekenis zijn geweest in 'het protestantse Ieven' in Nedci-land. Je wandelt als ict ware aan de hand van deze personen de kerkgeschiedenis door, zeg maar van 1500 tot 2000.

De schetsen worden geschreven door een vakgeleerde, inest al ook 'geestverwant' van de beschreven persoon. Elke schets besluit met informatie ovci- de publicaties van en de literatuur over de betrokken persoon. Zeer waardevol!

In deel 5 worden vooral personen uit de pas afgesloten eeuw besproken. Dal is duidelijk te zien wanneer we een willekeurige greep doen van namen die belicht worden: H. Berkhof, G.C. Berkhouwer, J.J. Buskes, P. Deddens, W.H. Gispen, J.C. Hoekendijk, H.J. Jager, O. Jager, H. Jonker, G.C. van Niftrik, B.J. Oosterhoff, R. Schippers, C. Veenhof, C. Vonk.

De woorden 'het Nederlands Protestantisme' uit de titel maken duidelijk dat voorgangers uit diverse kerkgenootschappen beschreven worden, zoals: Doopsgezinden, Luthersen, Gereformeerden, Remonstranten. Oud Gereformeerden. Voor ai predikanten passeren de revue, maar ook oefenaars, lekenpredikers, 'evangelisten' (b.v. Corry ten Boom).

Trouwens, niet alleen deze (al of niet geschoolde) theologen worden voor het voetlicht gehaald, maar ook zij die vanuit een andere wetenschap van betekenis zijn geweest voor het Nederlands Protestantisme.

Op het terrein van het onderwijs zijn dat b.v.: R.J. Dam, J. Waterink en A. Janse; voor de Journalistiek: H. Algra en W.C.F. Scheps; voor de Wijsbegeerte: H. Dooyeweerd en D.H.Th. Vollenhove; voor de Liturgie: H. Hasper, K.H. Heeroma en J. Wit; voor de Klassieke Letteren en Oudheid: J. Woltjer, A. Sizoo en K.J. Popma.

Al met al: een veelzijdig lexicon.

Elke levensschets is als het ware een Icerzaam miniatuurtje uit en over een klein fragment van de kerkgeschiedenis. Telkens blijkt hoe ict persoonlijk leven van een 'voorganger' (menigmaal boeiend, schokkend, ontroerend) verweven ligt met het nationale en het kerkelijke leven van zijn dagen. Zo ontdek je wat z'n betekenis en z'n invloed zijn geweest in Nederland.

We spreken de wens uit dat het de redactie en de auteurs mag gelukken het Ac en laatste deel op de geplande tijd (2006) te Talen verschijnen. Velen zullen er weer naar uikijken.

N.a.v. 'Biografisch Lexicon voor de Geschiedenis van het Nederlandse Protestantisme', deel 5, redactie dr. C. Houtman e.a.; uitg. Kok, Kampen, 2001; h08 blz.: f 97,50.

LIED 341: 'GIJ HEBT UW WOORD GEGEVEN'

A. de Heer-de Jong

lied van de week

Op 15 juli 1589 vond voor de Vlaamse kust een gevecht plaats. 1.500 Engelsen namen het op tegen 40.000 Spanjaarden – althans, volgens de overlevering. Aanvankelijk stond Spanje op winst, maar na enkele enthousiasmerende woorden van de Engelse legeraanvoerder keerde het tij. De Spanjaarden vluchten, de Engelsen wonnen en de grote held was de legeraanvoerder, Peregrine Reintje Lord Willoughby of Eresby, in de wandeling Lord Willoughby genoemd. Op 14 januari 1590 werd de lord feestelijk ingehaald in Londen. Om de feestvreugde te verhogen werd een nieuw lied gezongen:

*The fifteenth day of July
With glist'ring sword and shield,
A famous fight in Flanders
Was foughten in the field,
The most courageous officers
Were English Captains three;
But the bravest in the battle
Was brave Lord Willoughby.*

In vijf strofen verhaalt de ballade over de Lord Willoughby die de Spanjaarden de schrik op het lijf joeg: '... Come let us march away, / I fear we shall be spoiled all / If here we longer stay; / For yonder comes Lord Willoughby / With courage fierce and fell / He will not give one inch of way / For all the devils in heli. . '

Van oorlogslied tot kerklied

De 16de en 17de eeuw was een hoogtepunt voor de Engelse ballade. Balladen waren er altijd al gezongen, maar dankzij de boek-

drukkunst kregen ze nu een veel breder bereik. Ze werden op losse vellen ('broadsides' of 'broadsheets'), vouwbladen ('chapbooks') of zelfs in bundels ('garlands') verspreid. De melodie van de ballade van Lord Willoughby plukte daar de vruchten van. William Byrd (1542-1623), beroemd Engels componist, schreef klaviervariaties over de melodie. Bovendien kwam de ballade op het Europese vasteland terecht. Niet met de oorspronkelijke tekst overigens, maar als onderdeel van liet zangspel 'Einer sang: O Nachbawr Roland'. ein Lied, kommen aus Engelland.' De roemruchte daden van Lord Willoughby hadden plaats gemaakt voor de liefdesperikelen van Rowland en Margaret, maar de melodie bleef hetzelfde. En zo naderde het lied, amper twintig jaar na ontstaan, een nieuwe bestemming, namelijk de kerk.

Sleutelfiguur in die ontwikkeling was David Spaiser. Spaiser woonde in Augsburg, toentertijd een protestants bolwerk. Hij was behalve barbiër/heelmeester ook dichter en behoorde tot het gilde van de Meistersinger. Spaiser publiceerde twee bundels met geestelijke liederen en in de eerste, 'Vier vnd zwaintzig Geystliche Lieder' (1609), nam hij het lied 'O Gott, ich thue dirs klagen' op. Als melodieaanwijzing gaf hij: 'Im Thon wie man dem Roland singet'. Zijn lied was naar tekst en melodie een contrafact, want Spaiser maakte niet alleen gebruik van de melodie van 'O Nachbawr Roland' (of wel 'Lord Willoughby coming

home') maar gebruikte ook delen van de tekst. Zo belandde de van oorsprong Engelse ballade in de Duitse kerkmuziek.

Gerhardt en Den Besten

In het Liedboek voor de kerken is de van oorsprong Engelse ballade bij twee liederen opgenomen: lied 90 'Is God de Heer maar voor mij' en lied 341 'Gij hebt uw woord gegeven'. Het eerste lied is geschreven door de grote Duitse kerklieddichter Paul Gerhardt (1607-1676). Toendiens lied 'Ist Gott für mich, so trete' midden vorige eeuw werd opgenomen in het Duitse Evangelische Kirchengesangbuch combineerde men het met deze melodie (EKG 250). In Nederland was de melodie overigens al bekend, want in de Hervormde bundel 1938 stond ze opgenomen bij 'O God, die de gedachten' (156). In de Lutherse bundel van 1955 werd ze naderhand eveneens opgenomen (lied 183). Lied 341 is een van de jongste liederen die gebruik maakt van deze oude melodie. 'Gij hebt uw woord gegeven' verscheen voor het eerst in Loflied voor Tegenstem (1965), een bundel met kerkliederen van Ad den Besten. Het is overigens opmerkelijk dat Den Besten bij zijn lied aanvankelijk een andere melodie op het oog had (namelijk 'Lob Gott getrost mit Singen, EKG 203, zie LvK 409).

Bevestiging van lidmaten

In het Compendium vertelt Ad den Besten waar het in dit lied

omgaat: 'Dat woord en daad twee zijn en dat het niet op woorden maar op daden aankomt, zijn zozeer gemeenplaatsen, dat we het gevaar ervan allang niet meer onderkennen. Wie het verschil tussen woord en daad op deze wijze als vanzelfsprekend aanneemt, dreigt definitief het zicht te verliezen op wat de bijbel zegt over beide. Met een kerkelijke versie van „Geen woorden maar daden” is naar mijn mening niemand gebaat, naar ik hoop wel met een lied als dit.' Den Resten verwijst vervolgens naar Jacobus' oproep 'Weest daders van het woord' (Jac. 1:22) en Paulus' uitspraak 'Weest navolgers van God' (Ef. 5:1). Hij verbindt beide bijbelwoorden met de gedachte 'dat wij mensen van niets anders

leven dan van Gods nan alles voorafgaande scheppende Woord en dat dit woord daad is'. Deze diepe relatie tussen woorden en daden klinkt in elk van de drie strofen door. Strofe 1 haakt aan bij de uitspraak 'je woord geven' maar transformeert deze alledaagse wijsheid gelijk tot hemelse wijsheid: God gaf als eerste zijn woord, en dit woord is het Woord dat vlees werd. Strofe 2 is een gebed om het eigen jawoord te bevestigen. Strofe 3 verbreedt dit gebed tot een gebed om de Geest voor allen ooit hun jawoord gaven.

Lied 341 is onmiskenbaar een lied voor de openbare geloofsbelijdenis. In Loflied voor Tegenstem kreeg het al de titel 'Een

lied voor de bevestiging van lidmaten' mee. Het mooiste komt dit uit als de belijdeniscatechisanten strofe 1 voor hun jawoord zingen en strofe 2 direct daarna, waarop de gemeente vervolgens strofe 3 zingt. Ook is het mogelijk om het hele lied gelijk na het jawoord te zingen. In dat geval zingt de gemeente (of nog mooier: de cantorij) het eerste couplet, de belijders het tweede en de gemeente het derde couplet.

De melodie

Tot slot nogmaals de melodie. Hoewel de melodie in haar gang van ballade naar kerklied enkele wijzigingen onderging, is het levendige, sprankelende en balladeske karakter bewaard gebleven. Opvallend is de inzet, waarin via een kwintsprong gelijk de hele omvang wordt neergezet (van d¹ tot d²), terwijl meteen daarna een octaafsprong naar beneden volgt (r.2). Deze twee eerste kenmerkende regels worden herhaald in 3 en 4. Het volgende gedeelte is milder van karakter, door het ritme, door het ontbreken van de grote sprongen uit het begin, én door de ligging, die over het geheel lager is. De melodie vraagt om een lichte, verende wijze van zingen. Niet de kwartnoten krijgen het accent, maar de halve noten. Het besef dat er steeds twee regels bij elkaar horen en dat die twee in één doorgaande beweging moet klinken, helpt om deze prachtige melodie op een mooie manier te zingen.

¹ Byrd nam de bewerking op in zijn klavecimbelbundel *My Ladye Nevells booke* (1591) onder de titel 'Lord Willobies coming home'.

A. de Heer-de Jong, s. musicus en publicist (kerk)muziek en liturgie. Zij woont in Amersfoort

341 Gij hebt uw woord gegeven

wijze: 1st Gott für mich, so trete

Vier und zwanzig Geystliche Lieder,
Augsburg 1609

I Gij hebt uw woord ge - ge - ven

nog voor ik U iets vroeg,

dat is voor heel mijn le - ven,

ja voor de dood ge-noeg.

Uw woord is daad, o Va - der,

werd brood in de woestijn,

werd mens en is mij na - der

dan wie mijn naasten zijn.

DE SYNODE BEZINT ZICH VOOR ZIJ BEGINT

H. Veldman

Synode-impressies

Liturgie bepaalt de dagorde

Graag wil ik u eerst iets vertellen over de manier waarop de synode van Zuidhorn haar werk opzet en haar besluiten voorbereidt. Daarvoor is de titel van dit verhaal alleen maar een blikvanger en op zich nog niet eens helder genoeg. Want wie bezint zich nu niet **voor** hij of zij begint? Maar hoe doe je dat?! Een gereformeerde synode, die niet op een forse ondernemingsraad wil lijken, maar op geestelijke wijze leiding wil geven aan de kerken, heeft vast en zeker een speciale aanpak. En die aanpak is niet alleen 'speciaal' omdat die synode van gereformeerde kleur is – maar dat **zegt** wel veel. Vraag is dus: Hoe ordent de synode nu precies haar werk? Het antwoord is helder: iedere werkdag kent aan het begin een liturgisch moment. Daarin staan centraal de afhankelijkheid van de Heere God en het eerbetoon voor Hem: **stil gebed, bijbellezing met korte meditatie, gesproken gebed en het slaan-de zingen van een psalm of lied**. Zó bepaalt de dagopening de dagorde van de synode. Want de rest van het dagwerk is ook 'liturgie', dat wil zeggen 'dienst' – voor God, aan de kerken.

Zorgvuldige voorbereiding besluitvorming

Na zo'n dagopening volgt er op een doorsnee synodedag een bespreking van een bepaald 'onderdeel' van het kerkelijk samenleven. Neem maar als voorbeeld de beoordeling van het rapport van het werk dat een kleine

groep kerkmensen gedaan heeft voor het verzorgen van radio- en t.v.-uitzendingen (RTV). Een van hen, een deputaat [dat 'moeilijke' woord betekent gewoon 'iemand die door een vorige synode benoemd is voor die bepaalde klus'], komt dan met een presentatie. Dat werd in **het** RTV-geval verzorgd door *br. G.A. Breteler* uit Hilversum. En dat deed hij niet maar met een goed verhaal, hij liet ook schema's zien via een 'beamer' – een apparaat dat **als** een diaprojector via een coinputer kleurige beelden op de muur laat zien. Na die presentatie krijgen de synodeleden gelegenheid te reageren op het rapport. Maar – en dat is een kleine nieuwigheid – nu hebben we afgesproken dat de synodeleden eerst alleen 'informatieve' vragen mogen stellen en nog geen complete beoordeling gaan geven. Die beoordeling komt los na een week **van** bezinning op het rapport en de antwoorden op vragen die daarover gesteld zijn. En als er nu eens heel veel vragen gesteld zijn – te veel om in één uurtje te behandelen? Dan **is** daarover afgesproken dat synodeleden aan de deputaten ook per e-mail vragen kunnen stellen. Die vragen krijgen alle synodeleden te lezen op hun eigen computerscherm thuis. En daar gaan dan een paar dagen over heen waarna de definitieve bespreking en dito beslissing in de plenaire vergadering volgt. Dus als je de tijd uitrekent dat een synodelid over bepaalde zaken kan nadenken, dus dagenlang, zal men echt niet over **één** nacht **ijs gaan**. Maar het levert **wel** tijdwinst op!

Hoe presenteren de kerken zich via radio en tv?

Inhoudelijk was het RW-verhaal van deputaat *br. Breteler* er één waarin goed te beluisteren viel hoe blij onze kerken zijn dat op gepaste wijze het evangelie van Gods genade via de media wordt verkondigd. En ook: hoe er bij de voorbereiding van een uitzending duidelijk mee gerekend wordt welke mensen het zijn die 'onze' kerkdiensten beluisteren (en er naar kijken). Daarbij is de apostel Paulus hét voorbeeld. Zoals Paulus op de Areopagus in Athene op een *aangepaste manier* de mensen ooit aanspraak met het evangelie. **Het** verschil met een gewone kerkdienst moet er wel zijn!

Uit onderzoek blijkt nl. dat er drie categorieën kijkers-luisteraars zijn te onderscheiden:

- a. eigen kerkmensen én zij die behoren tot **een** kerkgenootschap dat 'dicht bij ons' staat;
- b. mensen die vervreemd zijn van het christelijk geloof;
- c. mensen die geen enkele kennis hebben van het evangelie.

Voor de toename van luisteraars die geen band (meer) hebben met de kerk maakt het wenselijk daar meer dan tot nu toe rekening mee **te** houden. Een wat men noemt 'oubollige' presentatie zou – zeker via de TV – een niet-wenselijk effect hebben. Een presentatie moet dus zowel 'eigentijds' als ook voluit bijbels verantwoord zijn. Een bepaald niet zo makkelijke zaak. De deputaten spraken de wens zich daarop nader te willen bezinnen.

Acht commissies

Intussen is er wat het program van de synode betreft ook duidelijkheid over de bemanning van de commissies. Er zijn naast het moderamen in totaal acht groepen gevormd die elk voor zich een speciaal onderwerp gaan bestuderen en tevens de besluitvorming voorbereiden. Het lijstje ziet er als volgt uit:

I: Echtscheiding (door drie synodeleden van Groningen en één van Drenthe)

II: Eredienst (door Overijssel)

III: Kerkelijke eenheid (door Gelderland en Utrecht samen, minus de 4 moderamenleden)

IV: Kerkmuziek (door Friesland, voortaan *Fryslân*, volgens besluit PS...; komen de mannenbroeders straks ook met een Fries verhaal?)

V: Losmaking predikanten (door drie afgevaardigden uit Drenthe en één uit Groningen)

VI: Theologische Universiteit (door Holland-Zuid)

VII: Zending en hulpverlening, toerusting (door Zeeland, N Brabant en Limburg)

VIII: Sabbat-zondag (door Holland-Noord).

Het moderamen zal zelf veel andere zaken behandelen en deputaten art. 31 behandelen de appelzaken. Zo is er een 'team van 36 architecten' gevormd voor kerkopbouw. De hier aangegeven regionale verdeling biedt de commissies een goede mogelijkheid om niet ver van eigen huis te vergaderen. Dat kan men doen op een van de eerste vier werkdagen van de week, want de synode heeft besloten om *alleen plenair te vergaderen op vrijdag en zaterdag*. En daarbij streeft men er ook naar om eind september klaar te zijn en in de vakanties niet te vergaderen.

Doven – hoe doen zij mee in de kerk?

We betreden bij onze broeders en

zusters die doof zijn het terrein van de stilte: er dringen geen geluiden door in het leven van deze broeders en zusters; voor horen-den eigenlijk niet eens voor te stellen. Wie door is zal niet zingen. We betreden tegelijk een domein waarin men ook vaak eenzaam is, waar broeders en zusters soms weinig merken van de gemeenschap die heiligen met elkaar onderhouden. Wie doof is verkeert al gauw in een isolement. En sommigen van hen berusten daar maar in. We weten ons intussen als Gereformeerde Kerken in Nederland geroepen om een gezonde geestelijke 'structuur' te laten functioneren voor onze dove medegelovigen, dat houdt in: voldoende pastorale zorg. Dat moest eigenlijk vanzelf spreken; dat is echter een bijzondere opdracht. En daar heeft de synode alle aandacht voor. Ds. J.W. Boerma werkt vanuit Zwolle nu al bijna tien jaar in het dovenpastoraat. Zijn opvolger staat al in de startblokken: ds. Tj. van Dijk (Middelstum). Ook in dit werk, dat door zeer velen erg gewaardeerd wordt, merkt men de invloeden van de moderne tijd. En dat bedoel ik nu even technisch: hoeveel doven staan niet met hun omgeving in contact via hun SMS? Maar wat veel gevolgen kan krijgen, is het feit dat er in de toekomst via medische ingrepen dingen mogelijk waardoor doven mogelijk een begin van gehoor kunnen krijgen (en vervolgens wellicht tot de groep slechthorenden kunnen worden gerekend). Ik noem voor hen die het graag willen omschreven zien de exacte term even: *Cochleaire implantatie*. Maar vóór het zover is, zal onze dovenpastor met zijn 40 gereformeerde leden (en vele tientallen belangstellenden van elders) nog handen vol werk hebben voor eigen catechese, prediking, pastoraat aan huis en het aansturen van activiteiten (soms in samenwerking met bijv. Dit Koningskind en regionale dovencommissies). Er is

echter één aspect waar ik in deze impressie de vinger hij wil leggen: een dovenpastor in ons midden betekent niet dat de plaatselijke gemeente-met-doven nu achterover kan leunen en maar afwachten. Het belangrijkste voor de doven is hun regelmatig contact met de omgeving: zeker met dove medegelovigen en tegelijk met niet gehoorgestoorde mensen binnen de eigen gemeenten. En dat betekent dus dat ieder kerklid ook een beetje dovenpastor is.

De onmisbaren en hun snoepdoos

Het is voor allen die het synodegebeuren op enige afstand volgen bijna onvoorstelbaar hoeveel 'papier' assistentie er is én wordt geleverd door de mensen van het secretariaat en de al eerder genoemde voorbereidingscommissie (van Jan Knol, Jan en Mia Stam, Janny Mulder en Dirk de Groot, met ds. Geertsma). Als je bij het secretariaat even binnenloopt is het voor je gevoel soms net een kermis (niet dat ik daar vaak kom). Voor de nodige 'pep' staat er bij deze harde werkers een goed gevulde snoepdoos op tafel: drop, pepermunt en ander smulwerk. Ik gun ze dat spul van harte. Want het is voor de synode gewoon zo: als deze werkers het - zonder pepmiddelen - opeens eens collectief laten afweten, dan kunnen de afgevaardigden het wel schudden!! De secretariële vertrekken in De Rank van Zuidhorn zijn gewoon hét zenuwcentrum van de GS. Mijn complimenten voor de doorzettende Jan Knol en al die anderen die ik maar even alleen bij de voornaam noem: Alfred, Alie, Amo, Daan, Henk, Herman, Hero, Johan, Koos, Margriet, Marja, Meindert en Petranel. En dan noemen als 'lest-best' koster Gerrit Bos (zondag 14 april is hij 57 geworden – proficiat!) en zijn Aly, want hun zorg voor de inwendige mens is voortreffelijk.